

DE KADASTRALE REDUCTIEKAART VAN STOKKEM, 1849

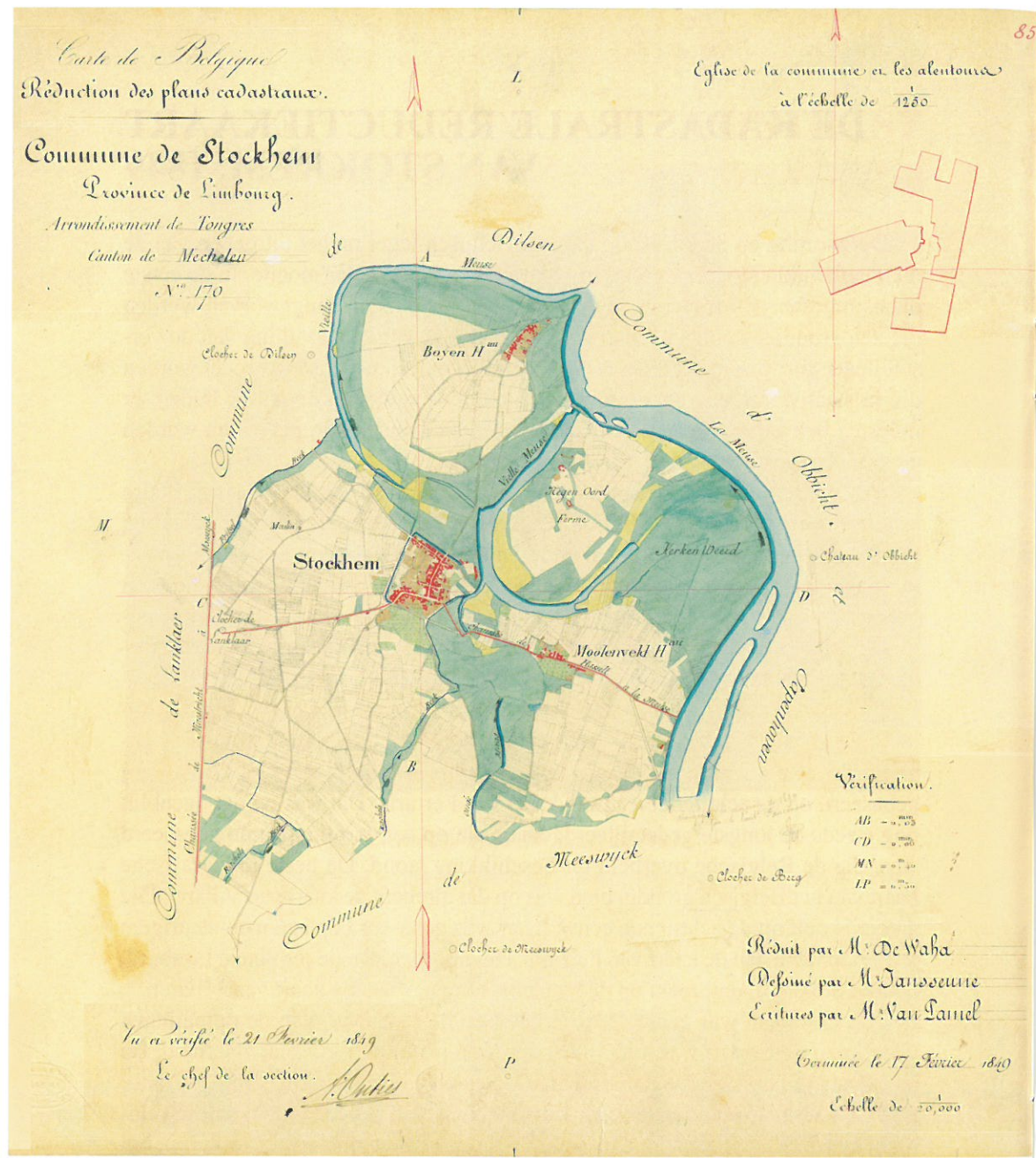
De vorming en de uitrusting van het Belgisch leger na het uitroepen van de onafhankelijkheid van ons land in 1830 verliep niet zonder moeite. In de eerste plaats moesten er officieren, onderofficieren en soldaten aangeworven worden die een grondige kennis hadden van het werk dat aan de vervulling van de verschillende functies in het leger te pas kwam. Er moesten mensen gezocht worden die in staat waren een bataljon, een regiment of zelfs een divisie te leiden, er moesten bekwame infanteristen, artilleristen en cavaleristen gevonden worden en er moest ook een marine uitgebouwd worden.

Bovendien moesten er met het oog op de toekomst van het leger militaire scholen ingericht worden, waar militairen van alle rangen en functies de opleiding konden krijgen die voor hun taakuitoefening nodig was. Wapens en transportmiddelen moesten aangeschaft worden, kazernes en militaire hospitalen moesten gebouwd worden, en er moest een administratie ingericht worden die voor de administratieve afhandeling van de rekrutering van toekomstige militairen kon zorgen.

Eén van de grootste problemen waar het nieuwe opperbevel mee geconfronteerd werd, was het gebrek aan betrouwbare kaarten. In de jaren '30 van de negentiende eeuw waren de kaarten waarover het Belgisch leger beschikte nog gebaseerd op de achttiende-eeuwse kaart van Ferraris. Dat was op dat ogenblik nog steeds de jongste gedetailleerde kaart die op een terreinopname gebaseerd was, die de Belgische overheid ter beschikking stond. De beste topografische kaart van het Belgisch grondgebied was op dat moment de kaart van Villaret. Die dateerde ook uit de achttiende eeuw, maar was gebaseerd op een nauwkeurigere terreinopname dan de kaart van Ferraris. Het noorden van de provincie Limburg, en ook Stokkem, ontbreekt op de getekende versies van de kaart van Villaret.

Het probleem was echter dat die kaart en de resultaten van de opmetingen waarop zij gebaseerd was, niet in handen waren van de Belgische overheid. De kaart van Villaret was opgemaakt door de cartografische dienst van het Franse leger, dat er in de achttiende eeuw een gewoonte van maakte om op iedere veldtocht een deskundige en goed uitgeruste cartografische dienst mee te sturen, om de gebieden waar het leger doortrok meteen in kaart te brengen. Nog in de jaren '40 van de negentiende eeuw beschikte het Franse leger over betere kaarten van België dan het Belgische leger.

Er moest dus dringend werk gemaakt worden van het maken van actuele en nauwkeurige topografische kaarten van het Belgische grondgebied. Dat betekent dat het hele grondgebied en alle terreinen, alle wegen, alle rivieren, alle heuvels, alle valleien, alle gebouwen, alle bossen en nog veel meer gesitueerd en opge-

meten moesten worden en op kaarten weergegeven. Dat dat een gigantische operatie zou zijn is duidelijk. Het was het opperbevel echter niet ontgaan dat een andere overheidsdienst al sinds tientallen jaren met een soortgelijke opdracht bezig was. In 1845 was die dienst er zelfs in geslaagd een collectie kaarten af te werken, die het hele grondgebied van het land dekte. Die dienst was de administratie van het kadaster.

In 1845 had het kadaster de zogenaamde *primitieve* kadasterplannen afge-
werkt. Anders dan hun naam doet vermoeden, zijn die plannen niet primitief. In-
tegendeel. Het zijn uiterst gedetailleerde en betrouwbare plannen. Hun naam is
een afleiding uit het Frans, waar *les plans primitifs* de *oorspronkelijke plannen*
betekent. Ieder perceel, iedere weg, ieder gebouw, iedere beek, iedere vijver was
opgemeten en in kaart gebracht. Van iedere gemeente had het kadaster een zoge-
naamd verzamelplan gemaakt op schaal 1/10.000, waarop het hele grondgebied
van de gemeente was ingetekend. Daarnaast waren er plannen van iedere kadas-
trale sectie of onderdeel van een sectie, met de aanduiding van de grenzen en het
nummer van ieder perceel. Die plannen waren op schaal 1/2.500 gemaakt.

Liever dan heel dit werk opnieuw te doen, koos de legerleiding ervoor in eer-
ste instantie op basis van de kadasterplannen zogenaamde kadastrale reductie-
plannen op schaal 1/20.000 te maken. Aangezien dit handwerk was, duurde het
tot circa 1850 voordat er voor al de Belgische gemeenten zulke reductieplannen
waren. Deze plannen dienden, samen met nieuwe terreinopnames, als basis voor
de eerste topografische kaarten van het *Dépôt de la Guerre et de la Topographie*,
de eerste voorloper van het *Militair Geografisch Instituut*, nu het *Nationaal Geo-
grafisch Instituut*. De kadastrale reductieplannen zijn nu nog te verkrijgen bij het
Nationaal Geografisch Instituut in Brussel. Onbedoeld zijn die kaarten als lucht-
foto's van onze dorpen omstreeks 1850.

Op de kadastrale reductiekaarten is in de eerste plaats het grondgebruik aan-
geduid. Akkerland werd niet ingekleurd, beemden zijn donkergroen, weilanden
lichtgroen, heidegronden gevlekt lichtgroen en bossen en met houtgewas be-
groeide percelen zijn geel. Waterlopen zijn donkerblauw en vijvers helderblauw.
Wegen zijn afgetekend maar niet ingekleurd en gebouwen zijn rood. Tuinen en
parken zijn bruin.

Het kadastrale reductieplan van Stokkem dateert van februari 1849. De be-
woning is geconcentreerd binnen de wallen van het stadje en in de gehuchten
Molenveld en Boyen. Het gebied binnen de wallen en de grachten van het stadje
bestaat nog grotendeels uit tuinen en zelfs akkerland. De steenweg van Maastricht
naar Maaseik vormt de westelijke grens van de gemeente. Aan de steenweg heeft
zich nog geen lintbebouwing ontwikkeld. Buiten de steenweg en de straten in het
stadje is er nog één verharde weg: de weg die de steenweg via de kerk van Lank-
laar – die dan nog ten oosten van de steenweg ligt – en Molenveld met de Maas
verbindt. Langs de Maas en de oude Maasarmen, en in mindere mate langs de
Vrietselbeek en de Rachelsbeek liggen de beemden. De in het geel ingekleurde
terreinen tussen de beemden zijn terreinen die zo nat zijn, dat zij niet jaarlijks
gehooïd kunnen worden. Zij zijn met houtgewas begroeid. Buiten Boyen en Ne-
genoord valt het op hoe klein de meerderheid van de akkerpercelen zijn.

Rombout Nijssen, rijksarchivaris van Limburg